

לחשב מהחשבה

דברי אגדה
הלכה למעשה

מעובד מתוך סביו של האו"ם
רבי דוד גולדשטוף שליט"א

גליון מיוחד
לי"ז בתמוז
ותלתא
דפורענותא

עבודת י"ז בתמוז

שבירת הלוחות - ושריפת התורה

[א] החלק הראשון הוא סילוק התורה מישראל, ובשני שלבים: 'שבירת הלוחות' ו'שריפת התורה'.

בשבירת הלוחות לא נאמר ששיברם משה, אלא ש'נשתברו הלוחות', והיינו כדברי חכמים (ילקוט כי תשא שצ"ג) שהאותיות פרחו מהם וכבדו על ידיו, ונפלו מעצמם ונשתברו. נמצא שאף בזה התקייים הסדר של 'קמח טחון טחנת', שכבר פרחו מהם האותיות והסתלק אורם מישראל, ורק לאחר מכן נשתברו בפועל.

[ב] בשריפת התורה, יש לתמוה, שהרי פעמים רבות שרפו הגוים את תורתנו הקדושה, ולא ציינו חכמים את הדבר, ומה המיוחד במה שאירע ביום הזה.

ביאור הדברים על פי מה שכתב האריז"ל (שער הכוונות דרושי תיקון חצות א) "מיום שנחרב בית המקדש ונשרפה התורה, נמסרו סודותיה ורזיה לחיצונים, וזה נקרא גלות התורה". וכתב המשנה ברורה (תק"פ סקט"ז) "איתא בכתבים שראוי לכל בר ישראל לבכות על שריפת התורה שמכך זה נמסרה התורה לקליפות, המקום יחזירנה לנו ב"ב".

והנה אפוסטמוס ששרף את התורה ודאי לא ידע יחוסו של יום, ושרף את התורה כאשר התאפשר לו. אמנם הקב"ה סיבב שישרפנה דווקא ביום שנשברו בו הלוחות, שהוא יום המיועד להסרת התורה מישראל.

וטעם הדבר, כי כשם שבשבירת הלוחות קודם פרחו האותיות והאור הפנימי ורק לאחר מכן נשתברו בחיצוניותם, כך גם בשריפת התורה הזו, קודם נמסרו סודותיה הפנימיים לחיצונים ביום הזה, ואז שרף את התורה בחיצוניות, בבחינת 'קמח טחון טחנת', כענינו של יום זה.

[ג] כתב בספר סדר היום (י"ז בתמוז) שאפוסטמוס שורף התורה היה אחד משרי יון הרשעה, ובזמן שגברה יד יון על ישראל חלל את המקדש המעו, והכניס זה הרשע צלם בהיכל, ושרף את התורה, ושפחה בישא תירש גבירתה בעונותינו שרבו. [וכן כתבו רבינו יהונתן מלוניל והמאירי (תענית שם) שאפוסטמוס היה אחד משרי יון].

נמצא, שהיוונים שהשתמשו בפיפוחו של יפת, פגמו בתורה פעמיים. בפעם הראשונה בתרגומה ליוונית (מגילה ט, ו) ואז החשיך העולם שלשה ימים (מגילת תענית). ובפעם השניה בשריפתה, ואז נמסרו סודותיה לחיצונים, והשילט הקב"ה את האומות על התורה.

הקב"ה על בריותיו, וכמבואר בעונשה של מרים (במדבר יב, י) 'והענן סר מעל האהל, והנה מרים מצרעת כשלל, ופירש רש"י 'והענן סר', ואחר כך 'והנה מרים מצרעת כשלל, משל למלך שאמר לפדגוג, רדה את בני, אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך, שרחמי עלי'.

חמשה דברים אירעו בי"ז בתמוז

[א] שנינו בגמרא (תענית כו.) "חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז: נשתברו הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר, ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל".

חמשה דברים אלו לא אירעו באותה שנה, אלא הזדמנו והתכנסו לתאריך אחד בשנים נפרדות, ודבר זה מלמדנו שיום זה מיוחד לרעה.

ומכך שהמשנה מנתה את כל החמשה דברים יחד, משמע שלכולם יש שורש אחד, והם תוצאות של הריחוק השלם מהקב"ה בעונותינו הרבים.

[ב] חמשת הדברים הנזכרים מתחלקים לשתי קבוצות: החלק האחד הוא שבירת הלוחות ושריפת התורה, ועניינם הוא סילוק התורה מישראל. הלוחות כנגד מה שנמסר מצד הקב"ה, והתורה כנגד התוצאה שהתקבלה ביד ישראל.

והחלק השני הוא ביטול התמיד, בקיעת חומת ירושלים, והעמדת צלם בהיכל, ועניינם הוא ביטול העבודה. כי ירושלים היא המקום המקודש, ובתוכה נמצא המקדש, ובמקדש מקדיבים ישראל את הקרבנות.

[ג] כתב המהר"ל (גבורות ה' פ"ח) "התורה ובית המקדש הם עיקר הנמצאים, ואלו שני דברים הם צמודים ביחד תמיד, כי התורה היא השכל והמקדש הלב". והוסיף וביאר בדרך החיים (פ"ה מ"כ) שביטול המקדש הוא קדושת העולם הזה, ואילו התורה מתעלה עד למעלה, "ועל ידי המקדש שהוא בארץ, ועל ידי התורה שמגיעה עד עולם העליון, יש לעולם סולם, עומד בארץ ומגיע למעלה מן השמים".

ועל כן, סדר החורבן היה שבתחילה נשברו הלוחות הבאים מלמעלה, ובסוף התבטלו הקרבנות העולים מלמטה. ובוזה התבטל כל סולם העליה מתחילתו ועד סופו.

החורבן הפנימי שנעשה ביום י"ז בתמוז

[א] חכמים קבעו את יום י"ז בתמוז לתענית על שביום זה הובקעה העיר והתחיל החורבן, כמבואר בטור (סי' תקמט).

ויש לעיין, מדוע מציינים את יום תחילת החורבן, והרי בדרך כלל כשיש אירוע מתמשך לטובה או לרעה, "הכל הולך אחר החיתום", ומציינים רק את היום שבו האירוע הסתיים. וכמו שבפסח חוגגים את היציאה ממצרים, ולא מוסיפים עוד יום שמחה על הזמן שבו התרחשו עשרת המכות. ואף כאן היה ראוי לציין רק את תשעה באב שבו הסתיים חורבן הבית.

מתקנת חכמים למדנו, כי י"ז בתמוז אינו רק בגדר 'תחילת החורבן', אלא יש בו גם ענין עצמי, והדברים טעונים ביאור.

[ב] ביאור הדבר, על פי מה שמבואר בגמרא (סנהדרין צו:) שכאשר חרבי נבזראדן את המקדש זחה דעתו עליו, יצאה בת קול ואמרה לו: "עמא קטילא קטלת, היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחינת". והיינו שכבר הסתלקה מהם השכינה וחרבה הפנימיות, והוא כילה את העצים והאבנים בלבד.

וביאר הנפש החיים (ש"א פ"ד) שנבוכדנצר וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה, כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהיו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה ונטמא המקדש העליון, ועל ידי כך היה לנבוכדנצר וטיטוס יכולת להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה.

וזהו החורבן שהתרחש בי"ז בתמוז - שבו נחתם סילוק השכינה, ומאז היו המקדש וישראל בבחינת 'קמחא טחינא'. והוא דוגמת מה שאמרו בזוהר הקדוש (ה"א רי"ז): ששלושים יום קודם מיתת האדם מסתלק ממנו הצלם. וכך, בי"ז בתמוז הסתלק הצלם מעם ישראל ומן המקדש.

[ג] הנהגה זו, שבתחילה הסתלקה הפנימיות של השכינה מישראל ומהמקדש, ורק אחר כך חרב המקדש החיצוני, היא ענין כללי בכל העונשים הבאים על עם ישראל, שבתחילה הקב"ה מסלק שכינתו, ואזי באה הפורענות. ושני טעמים לדבר: האחד, שכל זמן שהשכינה שורה אין מקום לשליטת הסטרא אחרא. והשני, כי כל זמן שהשכינה שורה עדיין רחמי

הובקעה העיר - הועמד צלם בהיכל - ובטל התמיד

א] החלק השני הוא ביטול העבודה, ובשלשה שלבים: בקיעת העיר, העמדת צלם בהיכל, וביטול התמיד. וסיבב הקב"ה שכל השלשה יהיו דוקא ביום זה המיוחד לסילוק השכינה מישראל.

בבקיעת העיר - אף שעדיין לא נחרבה, הפסידו ישראל את ההגנה הרוחנית על העיר, כי החומה הגשמית תוחמת אף את גבולות הקדושה הרוחנית של העיר (מכות ז'). ובבקיעת החומה הגשמית נפרצה גם החומה הרוחנית שהקיפה את העיר. ובדומה למשמעות ה"ג פרצות שפרצו היוונים בחומת הסורג (מדות פ"ב מ"ג).

בהעמדת הצלם בהיכל - התגלה שהקב"ה הסתלק מן המקדש, כי נאמר (ישעיה כח כ), 'קצצו המצע מהשתרע', ופירושו חז"ל (יומא ט'): 'קצצו מצע זה מהשתרע עליו שני רעים כאחד', והיינו הקב"ה והאלהים אחרים.

ועל כן בדוקא לא החריבו הגויים את המקדש אלא רק הכניסו לתוכו צלם, להשוות בין חול לקודש ובין טמא לטהור. וכיון שאין אשה מתקנאת אלא בירך חברתה, והעבודה זרה סמל הקנאה (ראה יומא עז'), התכוונו בזה לסלק השכינה מן המקדש. ולא ידעו שכבר נסתלקה קודם מחמת עוונותיהם של ישראל.

בביטול התמיד - הושלם והסתיים תהליך סילוק השכינה. והמשמעות הגדולה בזה היא על פי מה שאמרו במדרש (תנחומא פנחס יג): 'שמעולם לא לן אדם בירושלים ובידו עוון, כי תמיד של שחר מכפר על עונות שנעשו בלילה, ותמיד של בין הערבים מכפר על עונות שנעשו ביום'. ועל כן בסיום הדברים סיבב הקב"ה לבטל מהם התמיד, להודיעם ששוב אינו סולח להם על חטאתם, ואין עוד תועלת בהקרבת הקרבנות.

סיום - דרך העבודה

א] כתב הרמב"ם (תעניות פ"ה ה"א): 'יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר 'התודו את עונם ואת עון אבותם'.

נמצא לדבריו שמטרת התענית לעורר לתשובה. וכשם שיש תשובה פרטית לאדם, כך ישנה תשובה כללית לאומה. והיינו שאנו צריכים להתוודות ולעזוב החטא, כלשון הוידי 'אבל אנחנו ואבותינו חטאנו'. וכן לקבל על העתיד, שלא לשוב לחטאים אלו עוד.

ומאחר שהתבאר שהחורבן המיוחד ליום י"ז בתמוז הוא סילוק השכינה מישראל, הן בתורה והן בעבודה, אם כן - על שני דברים אלו אנו צריכים לעשות תשובה.

תלתא דפורענותא

בשלשתם הוא 'דברי תוכחה לישראל, כאשר הוכיחם הנביאים על ירושלים' (מחזור ויטרי רסב).

בדומה לזה מצינו בלבוש (תכח, ד) 'קורין פרשת דברים שמתחלת בתוכחותיו של משה קודם תשעה באב, כדי להפטיר בה בחזון שהוא תוכחות ישעיה על החורבן'.

והרחיב הרמב"ן (הקדמה לספר דברים) וכתב: 'טרם יתחיל משה בביאור התורה, הוכיחם - להזכיר להם כמה ימרוהו במדבר, וכמה התנהג עמהם הקב"ה במידת רחמים. וזה להודיע שלא יחזרו לקלוקלם פן יספו, ולחזק לבם בהודיעו אותם כי במידת רחמים יתנהג עמהם לעולם'.

ב] הטעם בקריאת דברי התוכחה בימים אלו, הוא מפני שאמרו בירושלמי (יומא פ"א ה"א) ש'כל דור שלא נבנה בו הבית כאילו חרב בו'. ונמצא שבכל דור מתחדש תהליך החורבן מ"ז בתמוז ועד לסיומו בתשעה באב (כפי שהתבאר במאמרי י"ז בתמוז). ועל כן מתלווה אליו גם מהלך התוכחה, כדי שאם ישובו ישראל בתשובה, ימנע החורבן המתחדש.

מעתה, כוננת האדם בשמיעת הפטרות אלו צריכה להיות שונה משאר הפטרות. שבכל השנה הוא 'מקיים תקנת חכמים', ואילו בפרשיות אלו הוא 'שומע תוכחה'.

ג] ויש להתבונן, כיון שהפטרות באות לתוכחה, למה קורין אותן בשבתות שהן זמן שמחה ועונג

וסדר העבודה הוא, שביום י"ז בתמוז והתענית שבו יש לעסוק ב'סוד מרע', לעמוד על שרשי החטא לעומקם, ולהתחרט על מעשי אבותינו אשר אנו מחזיקים בהם. ואחר כך במשך ימי בין המצרים, אלו ימי 'עשה טוב', לתקן את הקלקלה, ותתבאר דרך העבודה הראויה להם במאמרי בין המצרים.

ב] וכיון שבשתיים לקינו ביום הזה, בחשכת התורה, שנמסרו סודותיה לחיצונים, ובסילוק דרכי העבודה, בטומאת העיר והמקדש וביטול התמיד, על כן עלינו להרבות ביום הזה בתפילה ובתחנונים שנוצה להשבת שני אלו. ועיקר התשובה כשמה, לשוב אל מקומו הראשון.

ג] ומובטחים אנו שעל ידי שנתקרב אל הקב"ה, אף הוא יתקרב אלינו. וכמו שמצינו במדרש (תהלים פה, ג) 'אמרו בני קרח לקב"ה, ישראל אומרים לך שוב אתה בתחילה, שנאמר 'שובה ה' עד מתי'. ואתה אומר להם, לא כי אלא 'שובה ישראל בתחילה. לא אתה תשוב לעצמך, ולא אנו נשוב לעצמנו, אלא שנינו כאחד, שנאמר (תהלים פה ה) 'שובנו אלהי ישענו'. והיינו, כמו שנים העומדים רחוקים זה מזה, שאם כל אחד מתקרב אל חברו - נמצא קירובם נכפל בחצי מהזמן.

וכן הקב"ה נוהג עמנו, שכל שאנו מתקרבים אליו, אף הוא מתקרב אלינו, ויתקיים בנו המקרא 'שובנו אלהי ישענו'.

[ופשוטן של דברים שזה מפני שבשבת בני אדם מתכנסים].

ביאור הדבר, כיון שותכחות אלו אינן באים לבכות את החורבן שהיה, אלא לעורר את העם לשוב בתשובה ולמנוע את החורבן העתיד לבוא, אם כן, השבת מתאימה לכך ביותר, שהרי זהו יום שכתב התשובה בו חזק מאוד, וכמו שכתב השל"ה הק" (חולין ס"פ א"ה) שהשבת היא אחת מארבעה זמני התשובה.

ואמרו בגמרא (שבת ק"ח): 'כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלים לו', ופירש הט"ז (ס"ו רמב) שמדובר שעשה תשובה, אלא שבעבירות חמורות אין התשובה לבדה מועילה לכפר לו, וכח השבת משלים את הכפרה. וכן מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פ"ט) שהשבת עצמה נעשתה סניגור לאדם הראשון אחר חטאו.

ד] כשנתבונן בתוכן הפטרות, נמצא שכל אחת מהם פותחת בדברי תוכחה ומסיימת בדברי נחמה, וכפי שיחבאר.

הפטרה ראשונה - דברי ירמיהו

בהפטרה הראשונה 'דברי ירמיהו', מפרש הנביא את העתיד לבוא מחמת החטא. והזכיר שלשה דברים, 'מקל שקד', 'סיר נפוח', ו'מצפון תפתח רעה'.

חשיבותן וייחודיותן של הפטרות אלו

קריאת הפטרה בכל שבת אחר קריאת התורה, היא תקנה שחידשו חז"ל בזמן שגזרו הגויים על ישראל שלא יקראו בתורה, וכנגד זה קראו בגביא. ולכן נקראת 'הפטרה', שהיו נפטרים בה מקריאת התורה (אבודרהם שחרית של שבת).

והנה, בכל ימות השנה מפטירים בענין הדומה לתוכן הפרשה, אבל בשבועות אלו מפטירים לפי ענין הזמן והמאורע - תלתא דפורענותא, ושבוע דנחמתא, ותרתי דתיובתא (אבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות, בשם הפסיקתא).

נמצא, שעל אף החשיבות לקרוא מענין הפרשה - תחת קריאת התורה שנאסרה בזמן הגזירה, מכל מקום בימים אלו בשנה שינו לקרוא מענין המאורע, והדבר מורה על החשיבות שנתנו חכמים להפטרות אלו.

ועוד יש לציין, שבשאר הפטרות השנה, כיון שבטלה הגזירה בטלה סיבת הקריאה, אלא שמכל מקום אנו ממשיכים במנהג (ט"ז ס"ו רפד סק"א), אבל בהפטרות אלו מעולם לא בטל טעם קריאתם, ואם כן חשיבותם יתירה כבתחילה.

שלש ההפטרות - דברי תוכחה לישראל

א] תלתא דפורענותא הם: 'דברי ירמיהו', 'שמעו דבר ה', ו'חזון ישעיהו' (ש"ע תכח ה). והתוכן

א] מקל שקד: המ'קל' רומז על הפורענות, והשקד' רומז למהירות, כמו שמבאר הרד"ק, שכמו שהשקד ממהר לפרוח יותר משאר העצים, ולכך נקרא 'שקד', כי השקידה ענין המהירות וההשתדלות. כך תבוא הפורענות במהרה, כמו שמסיים 'כי שקד אני על דברי לעשות'.

ואין רק משל לדבר הממהר לפרוח, אלא דמיון גמור בזמן - שלשה שבועות כנגד שלשה שבועות. וכמו שאמרו במדרש (ילקוט קהלת התקפ"ט): "כשם שהשקד משעה שהוא מציץ עד שגומר פירותיו אחד ועשרים יום, כך מ"ז בתמוז עד תשעה באב אחד ועשרים יום".

ביאור הדברים, כי שבוע הוא זמן שלם (ראה ב"י א"ח ש"ז, א), וביותר לדברי האור החיים הק' (בראשית ב, ג) שמתחילה ברא הקב"ה את העולם לשבוע אחד, וכל שבוע מתחדשת הבריאה לשבוע נוסף.

והטעם לשלשה שבועות, יבואר על פי מה שכתב המחזור ויטרי שקריאות אלו בגדר התראה, והתראת השור להופכו למועד הוא בשלשה פעמים. וכן, בשלשה הוה חזקה. ועל כן, אחר שלש התראות, אם אין האדם חוזר בתשובה, הריהו מועד בחטאו, ובחזקת מסולק מהתשובה, ואזי בא החורבן בתשעה באב.

ב] סיד נפוח: רומז לאריכות ימי הפורענות, וכמו שפירש רש"י סיד רותח, וכתב המלבי"ם שמלך בבל נמשל לסיד (יחזקאל כד, ג), וירושלים לבשר. וכתב הרד"ק, שכשם שהמים מעכבים את הבשר מלהתבשל במהרה, כן ארכו ימי המצור.

ותמוה, לכאורה המשל של 'סור נפוח' על אריכות ימי הפורענות, הוא הפוך מהמשל למקל שקד' המלמד שהפורענות ממחרת.

אך ביאור הדברים הוא, כי תחילת הפורענות תבוא במהרה, במצור על העיר. ואילו סוף הפורענות יהיה רק אחר עבור זמן, לפי שהקב"ה מניח לישראל זמן לשוב בתשובה, ורק כשאינם שבים, מושלמת הפורענות. וכך גם לדורות, אין הפורענות נשלמת מיד, והקב"ה מניח לישראל זמן לשוב קודם שתשלם הרעה.

ג] מצפון תפתח הרעה: רומז שחטאם בא ממקור הרע, ולא בדרך מקרה. לפי שמצפון החושך יוצא לעולם (במדבר ב, ט), ומשם גם באה הפורענות לחוטאים (ראה רש"י ב"ב כה.). ואף היצר הרע נקרא 'צפוני' (סוכה נב.) ונקרא 'חושך' לפי שמחשיך עיני הבריות (זוה"ק ח"א קלא.).

וכתב הרמב"ן (שמות לב, א) "החורבן ושמות עולם יבואו מן הצפון, כדכתיב 'מצפון תפתח הרעה'. ואין הכוונה במלך בבל בלבד, אלא שמהשמאל תבוא מדת הדין לעולם להשיב על

כל יושבי הארץ כרעתם". וכתב רבינו בחיי (שמות לב, ד) 'על דרך הקבלה, צפונה היא מידת הגבורה. ותחת מה שהיו ישראל צריכים להיות 'אור לגוים' (ישעיה מב, ו), בעוונותיהם יצא החושך לעולם (זוה"ק ח"ג רמז:). ועל כן מידה כנגד מידה, גם עונשם יהיה מהצפון מקור הרעה.

ד] בהמשך ההפטרה מזכיר הכתוב שלש מדרגות בירידה הרוחנית של ישראל: הראשונה 'ש'עזבוני', השנייה ש'קיטרו לאלהים אחרים', והשלישית ש'השתחוו למעשי ידיהם'.

כי בתחילה האדם עוזב את ה' מקור מים חיים. אחר כך עובד אלהים אחרים שאין בהם ממש. והשלישי שפל מכולם - שמשתחוה למעשה ידיו, והיא טעות גמורה, שעובד למה שעשה בעצמו.

ה] וסיום ההפטרה בדברי נחמה: הזכיר שלשה מעלות של ישראל. האחת 'זכרתי לך חסד נעורך', זכות האבות (הרגום יונתן). השנייה 'אהבת כלולתיך', מתן תורה, שכנסת ישראל היתה נדמית לכלה והקב"ה לחתן (רד"ק). והשלישי 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', לאחר הנישואין (מלבי"ם). באמונת אומן (רש"י).

וכתוצאה מכך נתברכו ישראל בשתי מעלות: האחת, 'קודש ישראל לה', כי נפשם חלק אלוה ממעל (אלשיך). והשני 'ראשית תבואתו', במעשיהם, כי הם המיטב שבכל האומות (מצד"ד). וכתוצאה מכך, 'כל אוכליו יאשמו' באשמת הנפש, 'דעה תבוא עליהם בעונש הגוף (מלבי"ם).

ה' הפטרה שניה - שמעו דבר ה'

בהפטרה השנייה 'שמעו דבר ה', מוכיח הנביא את ישראל על שלשה דברים: כפיות טובתם, גודל העונש שנענשו ולא שבו, ודבקותם בחטא.

א] כפיות טובה: שהקב"ה היטיב עמנו הטבה שלימה - 'העלנו ממצרים', 'הוליינו במדבר', 'להביאנו אל ארץ הכרמל' (ולא כמו הרשעים שאין טובתם שלימה (רש"י בראשית מא, יב)). ועם כל זה אנו כופרים בטובתו.

ב] גודל העונש שנענשו ולא שבו: אמר הנביא 'תִּיַסְרְךָ יַעֲתָךְ', והיינו כדכתיב (משלי יג כא) 'חֲטָאִים תִּרְדֵּף רַעַה, ופירש האבן עזרא ש'הרעה שיעשו החטאים היא מסבבת שירדפו אחריהם', והוסיף רש"י 'רשעתו רודפתו עד השמדו'.

והעמיק בדברים הנפש החיים (ש"א פ"ב) וכתב, שהפגם והחורבן נרשם תיכף למעלה בשרשו, ומגביר כוחות הטומאה והקליפות. ומשם ממשיך גם על החוטא עצמו רוח הטומאה, שמלפפתו בעת עשיית העוון. והוא בחייו בגיהנם ממש המקיפו בעת עשיית החטא. רק שאינו מרגיש עדיין עד אחר פטירתו". והתוכחה היא שלמרות גודל העונש לא לקחו מוסר ולא שבו בתשובה.

ג] דבקותם בחטא: אמר הנביא 'אֶהְבֵּתִי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֶלֶף, והיינו שלא חטאו רק מחמת ההרגל, אלא אהבו את הזרים ודבקו בהם בחזק. והדבקות מענפי האהבה' (מסילת ישרים פ"ט).

ב] וסיום ההפטרה בדברי נחמה: אמר הנביא, 'הֲלוֹא מַעֲתָהּ, ופירש רש"י הלוואי שבת מרעתך. ואם תעשי כן, נאמר בפסוק הבא 'הִינְטָד לְעוֹלָם אִם יִשְׁמַר לְנַצַּח, כלומר, שימחלו העוונות ויתבטלו העונשים (רש"י).

ואנו לא קוראים את הפסוק האחרון בהפטרה לפי שהוא מסיים ברעה - שלא הסכימו ישראל לשוב. אולם בודאי נחמה גדולה יש לנו בזה, שהקב"ה ממתין לנו שנשוב אליו, אפילו אם אנו כעת אדוקים בחטא באהבה.

ה' הפטרה שלישית - חזון ישעיהו

בהפטרה השלישית 'חזון ישעיהו', מוכיח הנביא את ישראל על ארבעה דברים: השנים הראשונים, על 'גודל החטא', וגודל העונש שלא לקחו ממנו מוסר. והשנים האחרונים, על תשובת השקר שאיננה מתקבלת, ועל כך שצריך לשוב תשובת אמת.

וסיום ההפטרה בדברי נחמה: מבטיחם שאף אם לא ישובו בתשובה, הקב"ה יצרפם וישיבם לגדולתם. וכמו שאמרו בירושלמי (תענית פ"א ה"א) שאם אין ישראל עושין תשובה, הקב"ה מעמיד עליהן מלך קשה כהמן ומיד עושין תשובה ונגאלין, כדכתיב (ירמיה ל, ז) 'זעת צרה היא ליעקב וממנה יושע'.

הפטרה זו משלימה את התלאת דפרענותא, ומשמשת גם כפתיחה לשוב דנחמתא. וכשם שבתשעה באב אחר חצות מתנוצץ אורו של משיח, כך גם בשבת הקודמת לו - חציה השני של ההפטרה כולו נחמה.

וכתיב בעמוס (ה, ב) 'נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם, בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל, ופירשו חז"ל (ברכות ד:) "נפלה ולא תוסיף; קום: בתולת ישראל". ונאמר בלשון זו, ללמד שמעיקר הדין היה ח"ו צריך להיות כפידוש הפשוט, והקב"ה ברחמיו נוהג כפידוש השני.

דרכי העבודה

כיון שהפטרות אלו הם דברי תוכחה והתראה, עלינו להכין עצמנו לכך לפני השבת: ללמוד את פסוקי ההפטרה, ולהבין דבריהם וכוונתם, לבל תהיה התוכחה בשבילנו כדברים סתומים וחתומים.

ומי שאינו מכין עצמו לכך, הרי זה כמורד כלפי שמיא, שיודע שעתידיים לקרוא לפניו דברי תוכחה, ואינו שם על לב להבינם.

לעילוי נשמת אבי מורי הכ"מ
הר"ר יוסף יעקב בהר"ר אריה ליב גולדשטוף זצ"ל
נלב"ע כ"א טבת תשפ"ו

איש ישר דרך, מתמיד בתורתו, מתבטל בבטול גמור לרבותיו, עבד את ה' בצניעות, ועולה לא נמצא בשפתיו

להנצחות ולקבלת הגליון במייל
L052714615@gmail.com